

TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING ZAMONAVIY METODLARI
VA AMALIYOTDA QO'LLASH YO'LLARI

Xasanova Maxmuda Tixtayevna - PhD,

*TDTU Pedagogika va psixologiya kafedrasida katta o'qituvchisi. e-mail:
maxmuda78@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0002-9254420X>*

Qo'shbaqova Dilbahor Ermammatovna

*Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti Tibbiy biologiya yo'nalishi
304- B guruh talabasi Toshkent, O'zbekiston
dilbahor58@gmail.com*

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim texnologiyalarining mohiyati, ularning turlari hamda o'quv jarayonidagi o'rni keng yoritilgan. Shuningdek, innovatsion pedagogik yondashuvlar, interfaol metodlar va raqamli vositalardan foydalanishning samarali usullari tahlil qilingan. Muallif ta'lim jarayonida o'quvchilarning faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda bilimlarni amaliyot bilan uyg'unlashtirish yo'llariga alohida e'tibor qaratadi. Maqolada zamonaviy metodlarni amaliyotga joriy etishning afzalliklari va muammolar ko'rsatilib, ularni bartaraf etish bo'yicha tavsiyalar berilgan. Mazkur ish pedagoglar, tadqiqotchilar va ta'lim sohasi mutaxassislari uchun foydali hisoblanadi.

Kalit so'zlar: zamonaviy ta'lim texnologiyalari, pedagogik yondashuvlar, interfaol metodlar, raqamli ta'lim muhiti, oliy ta'lim tizimi, universitet kadrlarini tayyorlash, kasbiy kompetensiyalar, innovatsion ta'lim, mustaqil ta'lim, ta'lim samaradorligi, amaliy ko'nikmalar, akademik rivojlanish, ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish.

KIRISH

Ta'lim texnologiyalarining zamonaviy metodlari

Bugungi kunda globallashtirish va raqamli transformatsiya jarayonlari ta'lim tizimiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Zamonaviy ta'lim texnologiyalarining joriy etilishi nafaqat o'quv jarayonini takomillashtirish, balki talabalar bilimni chuqurlashtirish, ularning mustaqil fikrlash va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. So'nggi yillarda olib borilgan pedagogik tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar va raqamli vositalardan foydalangan holda tashkil etilgan darslar an'anaviy usullarga nisbatan 20–30 foizga yuqori samaradorlikni ta'minlaydi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar, jumladan, kompetensiyaviy yondashuv, talaba markazli ta'lim, masofaviy va aralash (blended) ta'lim modellari oliy ta'lim muassasalarida keng qo'llanilmoqda. Turli ilmiy maqolalar va amaliy tajribalar tahlili shuni ko'rsatadiki, innovatsion metodlar talabalarning dars jarayonidagi faolligini

oshiradi, ularning muammoli vaziyatlarni hal etish qobiliyatini rivojlantiradi hamda nazariy bilimlarni amaliyot bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi.

Shu bilan birga, ta'lim texnologiyalarini joriy etishda ayrim muammolar ham mavjud. Jumladan, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini yetarli darajada rivojlanmagani, texnik infratuzilmaning to'liq shakllanmagani va metodik ta'minotdagi kamchiliklar samaradorlikka salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish o'qituvchining malakasi va tajribasiga bevosita bog'liq bo'lib, bu ko'rsatkich 40–50 foizgacha ta'sir omiliga ega.

Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim texnologiyalarining asosiy metodlari, ularning pedagogik ahamiyati va amaliyotda qo'llash imkoniyatlari turli ilmiy manbalar asosida umumlashtirilib tahlil qilinadi. Shuningdek, oliy ta'lim tizimida samarali qo'llash yo'llari va istiqbolli yo'nalishlar bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi. So'nggi o'n yillikda ta'lim tizimi global miqyosda tub o'zgarishlar bosqichiga kirdi. Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi, sun'iy intellekt texnologiyalarining keng joriy etilishi hamda mehnat bozorida yangi kompetensiyalarga bo'lgan talabning ortishi oliy ta'lim mazmunini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Xalqaro tashkilotlar, jumladan, UNESCO, OECD va World Bank tomonidan e'lon qilingan hisobotlarda zamonaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etish ta'lim sifatini oshirishning asosiy omillaridan biri sifatida e'tirof etilgan.

OECD tadqiqotlariga ko'ra, raqamli va interfaol metodlardan foydalanilgan o'quv jarayonida talabalarning o'zlashtirish darajasi an'anaviy usullarga nisbatan o'rtacha 25–35% ga yuqori bo'ladi. Shuningdek, UNESCO ma'lumotlarida qayd etilishicha, aralash (blended learning) va masofaviy ta'lim shakllari joriy etilgan oliy ta'lim muassasalarida talabalar ishtiroki 30% gacha oshgan. Bu esa ta'lim jarayonining moslashuvchanligi va individuallashtirilgan yondashuvning ahamiyatini yanada kuchaytiradi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar orasida "flipped classroom" (teskari sinf), problemaga asoslangan ta'lim (PBL), loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning), gamifikatsiya va adaptiv ta'lim tizimlari alohida o'rin tutadi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, masalan, flipped classroom metodidan foydalanish talabalarning mustaqil o'rganish ko'nikmalarini 40% gacha rivojlantiradi, loyiha asosida o'qitish esa amaliy kompetensiyalarni shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega.

Shu bilan birga, global tadqiqotlar zamonaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etishda muayyan muammolar mavjudligini ham ko'rsatadi. World Bank hisobotlariga ko'ra, rivojlanayotgan davlatlarda ta'lim muassasalarining qariyb 35–45% ida yetarli darajada raqamli infratuzilma mavjud emas. Bundan tashqari, o'qituvchilarning AKT kompetensiyalarini rivojlantirish masalasi ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Xalqaro statistik ma'lumotlarga ko'ra, pedagoglarning atigi 50–60% i zamonaviy raqamli

vositalardan samarali foydalanish ko'nikmalariga ega.

Zamonaviy metodlari va amaliyotda qo'llash yo'llari

Bugungi kunda sun'iy intellektga asoslangan ta'lim platformalari, katta ma'lumotlar (Big Data) tahlili va learning analytics tizimlari ta'lim jarayonini individuallashtirishda muhim rol o'ynamoqda. Bu texnologiyalar orqali talabalar o'zlashtirish darajasi real vaqt rejimida tahlil qilinib, ularga moslashtirilgan o'quv materiallari taqdim etiladi. Natijada ta'lim sifati va samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

Mazkur maqolada zamonaviy ta'lim texnologiyalarining ilg'or metodlari, ularning nazariy asoslari va amaliy qo'llanilish tajribalari xalqaro ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi. Shuningdek, oliy ta'lim tizimida ushbu texnologiyalarni samarali joriy etish yo'llari, pedagogik yondashuvlar va innovatsion rivojlanish istiqbollari ilmiy asosda yoritiladi.

Hozirgi davrda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish va uni xalqaro standartlarga moslashtirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Raqamli iqtisodiyot va bilimga asoslangan jamiyat shakllanayotgan bir paytda, oliy ta'lim muassasalarida zamonaviy ta'lim texnologiyalarini qo'llash zarurati keskin ortib bormoqda. Xalqaro va milliy ilmiy maqolalar tahlili shuni ko'rsatadiki, an'anaviy ma'ruza asosidagi ta'limdan interfaol va talaba markazli yondashuvlarga o'tish ta'lim sifatinı sezilarli darajada oshiradi.

Xalqaro tadqiqotlarga ko'ra, xususan, interfaol metodlar (munozara, "case-study", "brainstorming") qo'llanilgan darslarda talabalarning faollik darajasi 50–70% gacha oshadi, bilimni uzoq muddat eslab qolish ko'rsatkichi esa 25–40% ga yuqorilaydi. "Flipped classroom" (teskari sinf) modeli asosida o'qitishda talabalarning mustaqil tayyorgarlik ko'rsatkichlari 35–45% ga oshgani aniqlangan. Shu bilan birga, loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning) metodini qo'llash natijasida amaliy ko'nikmalarni egallash darajasi o'rtacha 30–50% ga yaxshilanishi kuzatilgan.

Milliy tadqiqotlar natijalari ham zamonaviy metodlarning samaradorligini tasdiqlaydi. O'zbekiston oliy ta'lim muassasalarida o'tkazilgan tajriba-sinov ishlari shuni ko'rsatadiki, raqamli platformalar (Moodle, Google Classroom va boshqalar) asosida tashkil etilgan o'quv jarayonida talabalar o'zlashtirish darajasi 20–30% ga oshgan. Shuningdek, masofaviy va aralash ta'lim shakllari joriy etilgan guruhlarda dars qoldirish holatlari 15–25% ga kamaygan.

Zamonaviy ta'lim texnologiyalarini amaliyotda qo'llashda quyidagi metodlar alohida ahamiyat kasb etadi:

- **Interfaol metodlar** – talabalarning faol ishtirokini ta'minlab, ularning tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi;
- **Muammoga asoslangan ta'lim (PBL)** – real hayotiy muammolar orqali bilimlarni mustahkamlashga xizmat qiladi;

- **Loyiha asosida o‘qitish** – kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda samarali;
- **Raqamli va masofaviy ta’lim texnologiyalari** – ta’limning moslashuvchanligini oshiradi;
- **Gamifikatsiya** – o‘quv jarayoniga qiziqishni 40% gacha oshirishi aniqlangan.

Dolzarblik shundaki, zamonaviy mehnat bozori bitiruvchilardan nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko‘nikma, kreativ fikrlash va muammolarni mustaqil hal etish qobiliyatini talab qilmoqda. Jahon iqtisodiy forumi prognozlariga ko‘ra, 2030 yilga borib mavjud kasblarning qariyb 50% i yangi kompetensiyalarni talab qiladi. Bu esa ta’lim jarayoniga innovatsion metodlarni joriy etishni kechiktirib bo‘lmaydigan vazifaga aylantiradi.

Shu nuqtai nazardan, mazkur maqolada zamonaviy ta’lim texnologiyalarining samarali metodlarini amaliyotda qo‘llash yo‘llari, ularning statistik samaradorligi va ilmiy asoslangan natijalari xalqaro hamda milliy manbalar asosida tizimli ravishda tahlil qilinadi.

Zamonaviy ta’lim tizimida pedagogik yondashuvlarning yangilanishi global ta’lim siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Bugungi kunda ta’lim jarayoni faqat bilim berishga emas, balki shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta’minlashga qaratilgan bo‘lib, bunda innovatsion pedagogik texnologiyalar hal qiluvchi o‘rin egallaydi. Xalqaro va milliy ilmiy tadqiqotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ta’limda konstruktivistik, kompetensiyaviy va andragogik yondashuvlarni qo‘llash o‘quv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Konstruktivistik yondashuvga ko‘ra, bilim tayyor holda berilmaydi, balki talaba tomonidan faol o‘zlashtiriladi va qayta quriladi. Shu sababli, interfaol metodlardan foydalanish pedagogik jihatdan asoslangan bo‘lib, ular talabaning bilish faoliyatini faollashtiradi. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, talaba faol ishtirok etgan darslarda o‘zlashtirish darajasi 70% gacha yetadi, passiv tinglash asosidagi darslarda esa bu ko‘rsatkich 20–30% atrofida qoladi.

Kompetensiyaviy yondashuv zamonaviy ta’limning asosiy tamoyillaridan biri bo‘lib, u bilim, ko‘nikma va malakalarni integratsiyalashgan holda shakllantirishni nazarda tutadi. Xalqaro tadqiqotlar natijalariga ko‘ra, aynan kompetensiyaga yo‘naltirilgan ta’lim modeli asosida tahsil olgan bitiruvchilarning ishga joylashish darajasi 15–25% ga yuqori bo‘ladi. Bu esa ta’lim mazmunini amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish zarurligini ko‘rsatadi.

Andragogik yondashuv, ya’ni kattalar ta’limi tamoyillariga asoslangan metodlar oliy ta’lim tizimida alohida ahamiyatga ega. Ushbu yondashuvda talabaning mustaqilligi, o‘z-o‘zini boshqarishi va ichki motivatsiyasi ustuvor hisoblanadi. Tadqiqotlarga ko‘ra, mustaqil ta’lim ulushi 50% dan yuqori bo‘lgan o‘quv dasturlarida

bilimni chuqur o‘zlashtirish darajasi sezilarli oshadi.

Zamonaviy ta’lim texnologiyalarini amaliyotga joriy etishda pedagogik dizayn (instructional design) ham muhim rol o‘ynaydi. Xususan, ADDIE (Analysis, Design, Development, Implementation, Evaluation) modeli asosida ishlab chiqilgan o‘quv kurslari samaradorligi 30–40% ga yuqori bo‘lishi aniqlangan. Shu bilan birga, Bloom taksonomiyasi asosida tashkil etilgan o‘quv jarayoni talabalarda yuqori darajadagi kognitiv ko‘nikmalarni (tahlil, sintez, baholash) rivojlantirishga xizmat qiladi.

Raqamli pedagogika doirasida learning analytics, sun‘iy intellekt va adaptiv o‘qitish tizimlari keng qo‘llanilmoqda. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, adaptiv ta’lim platformalari yordamida individual yondashuvni ta’minlash o‘zlashtirish ko‘rsatkichlarini 20–35% ga oshiradi. Shu bilan birga, gamifikatsiya elementlarini qo‘llash talabalarning motivatsiyasini 40–60% ga kuchaytiradi.

Milliy ilmiy izlanishlar ham zamonaviy pedagogik yondashuvlarning dolzarbligini tasdiqlaydi. Oliy ta’lim muassasalarida kredit-modul tizimining joriy etilishi, mustaqil ta’lim ulushining oshirilishi va raqamli platformalardan foydalanish ta’lim jarayonining sifat ko‘rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qilmoqda. Statistika tahlillarga ko‘ra, interfaol va raqamli metodlar qo‘llanilgan guruhlarda akademik o‘zlashtirish 20–30% ga, talabalarning darsdagi faolligi esa 30–50% ga oshgan.

Xulosa

Zamonaviy ta’lim texnologiyalarini qo‘llash ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Interfaol metodlar, kompetensiyaviy va talaba markazli yondashuvlar orqali talabalar faolligi, mustaqil fikrlashi va amaliy ko‘nikmalari sezilarli darajada rivojlanadi. Statistika ma’lumotlar ushbu metodlar an’anaviy ta’limga nisbatan yuqori natija berishini ko‘rsatadi. Shu bois, ularni oliy ta’lim jarayoniga tizimli ravishda joriy etish va pedagoglarning zamonaviy kompetensiyalarini rivojlantirish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- Xoliqov, A.A. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent, 2020.
- Yo‘ldoshev, J.G‘., Usmonov, S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. Toshkent, 2018.
- Tixtayevna, X. M. (2025). Talabalarning ijtimoiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish. *Central Asian Journal of Academic Research*, 3(12), 60-64.
- O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi. Oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi. Toshkent, 2
- Abduqodirov, A.A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. Toshkent, 2021.
- Saidaxmedov, N.S. Yangi pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2017.
- Tixtayevna, X. M. (2025). Stages of improving the methodology for developing social competencies. *Shokh library*, 1(12).

Tixtayevna, X. M., & Baxtiyarovich, A. A. (2025). Kamolova Gulchiroy Otabek qizi. Development of students' creativity through an integrative pedagogical approach. 20 (4): 151-156, 2.

“Zamonaviy ta’lim texnologiyalarining samaradorligi va qo‘llanilishi” // Pedagogika va psixologiya, 2022.

“Raqamli ta’lim muhitida kompetensiyaviy yondashuv” // Innovatsion ta’lim, 2023
UNESCO. Education in a Digital World: Global Education Monitoring Report. Paris, 2023.

OECD. Education at a Glance 2022: OECD Indicators. Paris, 2022.